

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документу.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Інформаційний бюлетень практики Суду № 101

Жовтень 2007

Lindon, Otchakovsky-Laurens та July проти Франції - 21279/02

Рішення від 22.10.2007 [ВП]

Стаття 10

Стаття 10-1

Свобода вираження поглядів

Автор та видавець роману, засуджені за наклеп на партію правого крайнього спрямування та її голову: *немає порушення*
Редактор газети, засуджений за наклеп після публікації петиції, яка повторювала оскаржувані уривки з роману та протестувала проти зазначених вище виrokів: *немає порушення*

Стаття 6

Кримінальне провадження

Стаття 6-1

Безсторонній суд

Неупередженість апеляційного суду у зв'язку з тим, що двоє суддів, які дійшли висновку, що відтворення в газеті деяких уривків з роману становило наклеп, вже прийшли до висновку в ході розгляду попередньої справи проти автора та видавця, що ці уривки були наклепом: *немає порушення*

Факти: пан Лендон, письменник, є автором книги, яку було представлено як роман під назвою «Суд над Жан-Марі Ле Пеном» («*Le Procès de Jean-Marie Le Pen*»), та яка посилалась на голову «Національного фронту» - політичної партії крайнього правого спрямування. Пан Очаковські-Лоран є видавцем. Роман, заснований на реальних подіях, але з додаванням елементів вимислу, розповідає про судовий процес над активістом «Національного фронту», який під час розклеювання разом з іншими активістами листівок своєї партії вчинив холоднокрівне вбивство молодого чоловіка північноафриканського походження і визнав, що злочин був вчинений із расистських мотивів. У романі відкрито ставиться питання про відповідальність «Національного фронту» та пана Ле Пена за ріст расизму у Франції та про труднощі у боротьбі з цим злом.

Результатом судового провадження, порушеного «Національним фронтом» та паном Ле Пеном, стало те, що пана Очаковські-Лорана було визнано винним у наклепі, а пана Лендона – у співучасті в цьому правопорушенні. Кожного з них було оштрафовано, вони повинні були солідарно виплатити компенсацію за шкоду та опублікувати повідомлення про судові рішення. Суд встановив, що чотири уривки з книги були наклепницькими, зазначивши, що кримінально-карані діяння, в яких звинувачувались позивачі, не були встановлені, і що автор спотворив факти, аби посилити ворожість своїх читачів до пана Ле Пена та його партії.

За місяць щоденна газета «Ліберасьйон» (*Libération*) опублікувала статтю в формі петиції проти вироків, підписану 97 письменниками. Стаття повністю відтворила уривки, які суд визнав наклепницькими, та оскаржувала таку оцінку.

«Національний фронт» та пан Ле Пен домоглись виклику до суду пана Жюлі, головного редактора газети «Ліберасьйон», де його було визнано винним у наклепі та зобов'язано сплатити штраф та компенсацію - не за висвітлення думки письменників, а за повторення, шляхом відтворення оскаржуваних уривків, правопорушення, за яке пан Лендон та пан Очаковські-Лоран були визнані винними.

Апеляційний суд Парижу залишив у силі судові рішення щодо пана Лендона та пана Очаковські-Лорана в частині штрафу, компенсації та наклепницької природи трьох уривків книги, які включали наступні висловлювання щодо пана Ле Пена: він був «не головою політичної партії, а головою банди вбивць», якого можна було порівняти з Аль Капоне; його слова та твердження були повні «расистського підтексту...», який в кращому випадку був ледь прихованим», а «за ними проглядав спектр найбільш страшних жахів історії людства»; і що він був «вампіром, який годується розчаруванням свого електорату, а іноді і його кров'ю, як і кров'ю своїх ворогів». Суд встановив, що автор не достатньо дистанціювався від висловлених думок і, не ставлячи під сумнів участь у політичній боротьбі та не засуджуючи неприязнь до ідей та цінностей позивачів, зазначив, що інших факторів, які могли б підтримати аргумент про добросовісність (формулювання, зроблені зі стриманістю та після їхньої попередньої перевірки на предмет достовірності), не було достатньо. Касаційний суд залишив це рішення в силі.

Тим часом, апеляційний суд Парижа залишив у силі вирок щодо пана Жюлі. Що стосується наклепницького характеру статті, то суд послався на доводи, які були наведені в рішенні проти пана Лендона та Очаковські-Лорана, які, як він зазначив, «залишались застосовними». Суд також відхилив аргумент про добросовісність, зокрема тому що, окрім демонстрації своєї підтримки Мат'є Лендона, «повторивши зі схваленням та викликом всі уривки, які суд визнав

наклепницькими, та навіть не поставивши під сумнів їхній наклепницький характер», автори петиції не мали жодної іншої мети. Касаційний суд відхилив касаційну скаргу пана Жюлі, зокрема й аргумент, що апеляційний суд був упередженим, оскільки його голова та один із двох інших суддів раніше розглядали справу стосовно пана Лендона та пана Очаковські-Лорана.

Право: стаття 10 – правовою підставою для засудження заявників були чіткі та доступні положення Закону про свободу преси від 29 липня 1881 року стосовно клевету, який, згідно з практикою національних судів, можна було вчинити шляхом публікації твору художньої літератури, в якому особу, яка вважає себе жертвою клевету, можна було чітко розпізнати. Судова практика була давньою та нечисленною. Тим не менш, фахівці у сфері видавництва повинні були знати відповідні правові норми та судову практику, навіть якщо це означало необхідність консультації зі спеціалізованими юристами. Відтак, втручання було передбачене законом, а також переслідувало законну мету, а саме - захист репутації або прав інших осіб. Покарання, накладене на автора та видавця, було спрямоване не проти аргументів, викладених в оскаржуваному романі, а лише проти змісту трьох уривків з твору. Критерії, застосовані апеляційним судом в оцінці того, чи були дані уривки наклепницькими, були сумісні з вимогами статті 10.

Якщо зазначити, що всі твори, навіть романи, можуть призвести до засудження за клевету, то це буде узгоджуватись зі статтею 10. Слід погодитись, що ті, хто, приміром, створює або розповсюджує літературний твір, сприяє обміну ідеями та думками, що є вельми важливим для демократичного суспільства; звідси випливає обов'язок держави не посягати надмірно на їхню свободу вираження думок, особливо коли твір, як і даний роман у цій справі, представляє собою активне вираження політичної думки. Тим не менш, письменники і ті, хто розповсюджує їхній твір, повинні взяти на себе певні «обов'язки та відповідальність». Висновок про клевету не можна було критикувати з огляду на агресивний зміст відповідних уривків та той факт, що вони прямо посилались на «Національний фронт» та його голову. Крім того, наклепницькими були визнані лише ті формулювання, які відображали думки автора, а не ті, від яких автор фактично дистанціювався.

Висновок апеляційного суду про те, що три наклепницькі уривки не були засновані на перевірці тверджень, також відповідав практиці Страсбурзького суду. Як правило, необхідності в проведенні різниці між твердженнями про факти, існування яких можна довести, та оціночними судженнями, істинність яких доведенню не підлягає, немає, коли мова йде про уривки з роману, за виключенням випадків, в яких, як і в цій справі, твір поєднав факти та вимисел, а відтак не був вимислом чистої води, а мав відношення до реальних осіб та фактів. Тому тим більше було прийнятним вимагати від заявників, щоб вони довели, що твердження, які містяться в уривках з роману, та які були визнані наклепницькими, мали «достатнє фактичне підґрунтя», оскільки вони були не просто оціночними судженнями, а й твердженнями про факти. Крім того, апеляційний суд прийняв зважений підхід, критикуючи заявників не за те, що вони не змогли довести правдивість даних тверджень, а за те, що вони не здійснили попередню «мінімальну перевірку».

Висновок апеляційного суду про те, що зміст оскаржуваних висловлювань не був достатньо «безстороннім», також був сумісним із практикою Страсбурзького суду. Апеляційний суд здійснив розумну оцінку фактів, перш ніж дійти висновку, що уподібнення особи, нехай навіть такого політика, як пана Пена, який викликав сувору критику, до «голови банди вбивць», твердження про те, що він ратував за вбивство, навіть якщо воно було скоєне вигаданим персонажем, та його опис у якості «вампіра, який годується

розчаруванням свого електорату, а іноді і його кров'ю», «виходили за допустимі у таких питаннях межі». Особи, які беруть участь у політичній боротьбі, повинні виявляти мінімальний ступінь стриманості та пристойності. Формулювання, які висловили намір стигматизації опонента, та які були здатні розпалити насильство та ненависть, виходили за межі того, що було допустимим у політичній дискусії, навіть якщо це стосувалось особи, яка посідала екстремістську позицію в політичному житті.

Іншими словами, судове рішення проти автора та видавця, залишене в силі апеляційним судом, ґрунтувалось на «належних та достатніх» аргументах. Застосовані санкції не були непропорційними.

Що стосується пана Жюлі, головного редактора газети «Ліберасьйон», то він був засуджений у зв'язку з публікацією петиції, яка відтворювала уривки з роману, які містили «особливо серйозні звинувачення» та образливі вислови, і чий підписанти, повторюючи зі схваленням ці звинувачення та вислови, заперечували, що уривки були наклепницькими, незважаючи на судові рішення з цього питання.

Беручи до уваги зміст наклепницьких уривків з роману, потенційний вплив наклепницьких висловів на громадськість, враховуючи, що вони були опубліковані в національній щоденній газеті з великим накладом, а також той факт, що необхідності в їх відтворенні для того, щоб всебічно повідомити про засудження автора та видавця та про послідовну критику, не було, пан Жюлі переступив припустимі межі «провокації», відтворивши ці висловлювання, також враховуючи необхідність захисту репутації зазначеної в них особи та прав інших осіб. Крім того, призначений штраф та компенсація були помірними.

Висновок: немає порушення (тринадцять голосів проти чотирьох).

Стаття 6 § 1 – пан Жюлі стверджував, що суд не був неупередженим, оскільки двоє з трьох суддів, які залишили в силі вирок проти нього за наклеп у зв'язку з публікацією петиції, вже винесли рішення у справі перших двох заявників щодо наклепницького характеру відповідних уривків з роману, які були відтворені в петиції.

Проте жодних свідчень того, що ці два судді знаходились під впливом власного упередження під час розгляду справи, не було, а що стосується складу апеляційного суду Парижу, то ці побоювання не були об'єктивно виправдані з наступних підстав.

Хоча факти в двох справах були взаємопов'язаними, вони все ж таки відрізнялись, а «обвинувачений» не був тією ж самою особою. Крім того, було очевидним і те, що рішення, прийняті у справі автора та видавця роману, не містили жодного припущення про вину пана Жюлі. Хоча в своєму рішенні у справі пана Жюлі апеляційний суд Парижа і послався, у зв'язку з наклепницьким характером відповідних уривків, на рішення, яке він прийняв у справі пана Лендона та пана Очаковські-Лорана, це було тому, що попереднє рішення мало преюдиціальну силу. При цьому питання про те, чи діяв пан Жюлі добросовісно, залишалось відкритим, і на нього ніяк не вплинуло перше рішення.

Наявність двох розкритикованих суддів у складі суду, що розглядав справу, які послідовно прийняли два відповідних рішення, не могло порушити об'єктивної неупередженості суду: що стосується кваліфікації уривків в якості наклепницьких, то будь-який інший суддя так само був би зобов'язаний

застосувати принцип преюдиціальності, а це означало, що участь цих двох суддів не мала ніякого впливу на відповідну частину другого рішення; що ж стосується питання про добросовісність, яке в цих двох справах розглядалось зовсім окремо, незважаючи на тісний взаємозв'язок між ними, то жодних свідомств того, щоб припустити, що судді були якимось чином пов'язані своєю оцінкою у першій справі, не було.

Висновок: немає порушення (одноголосно).

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини
Це коротке викладення рішення, зроблене Секретаріатом, не є
зобов'язальним для Суду.

Натисніть тут для доступу до Інформаційних бюлетенів з практики Суду:
[Case-Law Information Notes](#)

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити з бази рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-яких інших баз даних, в яких Суд його також розмістив. Його можна відтворювати в некомерційних цілях за умови, що будуть зазначені повна назва справи та посилання на авторське право і Цільовий фонд «Права людини». Для використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за наступною адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme

(<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int